

Стилі виховання

У кожній родині під впливом різних факторів складається певна, далеко не завжди усвідомлена нею, система виховання. Найпоширенішою класифікацією стилів спілкування батьків і дітей є їхній розподіл на наступні стилі: авторитарний (диктатура), поступливий (невтручання, гіпоопіка) і демократичний (співробітництво), гіперопіка. Кожний із цих стилів має свої особливості й по-різному відбивається на особистісному розвитку дитини.

Авторитарний стиль:

Особливості:

Батьки, що дотримуються цього стилю, вимагають від дитини високих досягнень, карають за невдачі, жорстко контролюють, вторгаються в особистий простір дитини, пригнічують силою, вирішують за дитину, що йому краще, не цікавляться особистою думкою дитини, не визнають його права. «Як я сказав, так і буде», «Я батько, значить я правий».

При цьому стилі виховання дитина не має можливості проявляти ініціативу, тому що всі питання, що стосуються його життя, вирішуються батьком одноосібно, без його участі. Авторитарний стиль виховання має на увазі рішення конфліктів методом «батога й пряника», заборонами та погрозами, а не знаходженням компромісного рішення.

Характерними рисами особистості дитину, вихованої в авторитарному стилі, можуть бути наступні варіанти:

1 варіант – розвиток слабкої життєвої позиції:

- втрата почуття власної гідності;
- втрата здібності приймати рішення, відповідати за вибір;

- втрата власних бажань («чого ж Я прагну?»);

2 варіант – розвиток деспотичної особистості:

- ненависть до батьків;

- рішення питань тільки силою (хто сильніше, той і правий);

- груба, цинічна, деспотична та хамська поведінка і відношення до навколишніх;

- підвищена агресивність і конфліктність.

Рекомендації

☞ Враховуйте позицію дитини, його бажання й переживання. Спробуйте ненадовго поставити себе на його місце!

☞ Намагайтеся давати інструкції у формі пропозиції, а не розпорядження, наказу.

☞ Намагайтеся говорити не сухо й отстраненно, а довірчим тоном, емоційно.

☞ Заборони й заходи покарання повинні бути зрозумілі дитині, заздалегідь із ним обговорені й прийняті обома сторонами (батьками й дитиною).

☞ Будь-які осудження повинні бути адресовані не до особистості дитини, а до конкретних його дій. Не можна говорити «Ти ошуканець!», краще сформулювати фразу в такий спосіб: «Мені було дуже неприємно, коли я довідалася, що в цій ситуації ти сказав неправду».

☞ Щиро пояснюйте, що ви відчуваєте, коли розстроєні, але не згадуйте старих, давніх гріхів, а говоріть про сьогоdnішній стан. Однак при цьому ніколи не давіть, не карайте фізично, не принижуйте.

☞ Хваліть якнайчастіше у вашій дитині гідності.

Поступливий стиль:

Особливості

При цьому стилі виховання батько формує в дитини «волю», самостійність і розкутість, дозволяє йому робити абсолютно все, що він хоче, не накладає ніяких обмежень. Батько не допомагає дитині й не заважає, не приймає ніякої участі в становленні особистості.

Поступливий стиль спілкування припускає тактику невтручання, основу якої, по суті, складають байдужість і незацікавленість проблемами дитини. Загальними особливостями поступливого й авторитарного стилів спілкування, незважаючи на нібито їхню протилежність, є дистанційні відносини, відсутність довіри, відчуженість, демонстративне підкреслення свого домінуючого стану.

Можливі наступні *варіанти розвитку особистості* при поступливому стилі виховання:

1 варіант – *вільний, але байдужий*:

- самостійність
- нездатність до близькості й прихильності;
- байдужість відносно близьких («це не мої проблеми, мені однаково»)
- відсутність бажання подбає про когось, допомогти, підтримати;
- мало «щиросердечного тепла».

2 варіант – *особистість «без гальм» і «без заборон»*:

- хамство та вседозволеність;
- брехня, розбещеність;
- безвідповідальність, не вміння «дотримувати слова».

Рекомендації

☞ Поміняйте тактику спілкування й відношення до своєї дитини. Постарайтеся відновити взаємну довіру й повагу.

- ☞ Встановите систему заборон і ввімкнетеся самі в життя дитини.
- ☞ Допоможіть їй брати участь у житті родини, чітко позначте функціональні обов'язки дитини в родині, свої вимоги й очікування.
- ☞ Проявляйте «щиросердечну теплоту» до дитини, підкреслюйте її важливість для вас і винятковість, розмовляйте з нею і цікавтеся її думкою.
- ☞ Пам'ятайте, що дитині необхідно ваша щира участь у її житті!

Гіперопіка:

Особливості

У ситуації гіперопіки батьки намагаються повністю відгородити дитину від усіх труднощів, виконувати всі її бажання. Вони дуже бережуть сили дитини, так щоб вона не перенапружувалася, тому роблять усі домашні справи за неї, а іноді й не тільки.

На відміну від авторитарного та поступливого стилів виховання тут присутня емоційна близькість із дитиною. Однак саме ця близькість у цьому випадку заважає батькам надати дитині волю для повноцінного розвитку, становлення особистості.

При гіперопіці можливі наступні *варіанти розвитку особистості*:

1 варіант – «домашній деспот»:

- вимогливість і нетерпимість до бажань інших;
- розпещеність і примхливість, егоїзм;
- маніпулювання навколишніми;
- зарозумілість і гордовитість;
- норовливість.

2 варіант – *залежна особистість*:

- безініціативність, беспорядність;
- пасує перед труднощами;
- залежить від думки батьків, не в змозі прийняти власний рішення;
- із труднощами контактують із однолітками.

Рекомендації

- ☞ Не відмовляйтеся від контролю, без якого неможливе виховання людини, але зведіть опіку до мінімуму.
- ☞ Не вимагайте від дитини тільки правильних, з вашого погляду, вчинків, прийміть її таким, якою вона є.
- ☞ Допомогайте, але не намагайтеся вирішувати за неї всі проблеми;
- ☞ Стимулюйте спілкування з однолітками.
- ☞ Дозуйте опіку, дозуйте волю, дозуйте похвалу й осудження — це один з виходів у даній ситуації.
- ☞ Надавайте вашій дитині самостійність і свободу вибору. Вона має право робити помилки й вчитися на них.

Демократичний стиль:

Особливості

При такому стилі спілкування батьки орієнтовані на особистість дитини, її активної ролі в родині, власному житті. Дитина виховується як самостійна, самобутня особистість. На відміну від поступливого стилю виховання цей процес не пущений на самоплив, а проходить під дбайливим і чуйним контролем батьків.

Основні характеристики цього стилю:

- взаємосприйняття;
- взаємоорієнтація.

Для батьків, що дотримуються цього стилю, характерні:

- активно-позитивне відношення до дитини;
- адекватна оцінка її можливостей, успіхів і невдач;
- їм властиві глибоке розуміння дитини, цілей і мотивів її поведінки;
- уміння прогнозувати розвиток особистості дитину.

При демократичному стилі виховання відбувається найбільш гармонічний і

різносторонній розвиток особистості дитини.

Для дітей, вихованих у подібних родин, характерні:

- Уміння самостійно приймати рішення й відповідати за свої вчинки.
- Ініціативність і цілеспрямованість.
- Уміння будувати близькі й доброзичливі відносини з навколишніми.
- Здібності домовлятися, знаходити компромісні рішення.
- Наявність власної думки й здібності зважати на думку навколишніх.

Рекомендації

Якщо у Вашій родині Вам удалося встановити такі взаємини, поділіться своїм досвідом з іншими!

Далеко не завжди ці стилі проявляються в чистому виді в родині. Батьки в різних ситуаціях можуть застосовувати різні стилі виховання. Наприклад, у ситуації конфлікту батьки діють методом диктату, а в «мирний час», навпаки – допускають потурання. Однак таке чергування стилів, така непослідовність, також несприятливо впливає на дитину. У родині необхідно встановити єдиний стиль виховання, зрозумілий дитині, що враховує її потреби й можливості.

Шановні батьки!

Пам'ятайте, що для Вашої дитини найголовніше – це Ваша любов і Ваша повага!